

ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΜΑΔΡΙΤΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΜΑΔΡΙΤΗΣ

ΕΚΘΕΣΗ 2018
ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΑΝΔΟΡΡΑΣ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ
ΕΛΛΑΔΑΣ – ΑΝΔΟΡΡΑΣ

Άλια Ν. Παπαναστασίου, Σύμβουλος ΟΕΥ Α'
Επικεφαλής Γραφείου ΟΕΥ

Μαδρίτη, Απρίλιος 2019

Πίνακας περιεχομένων

1. Γενικά στοιχεία	3
1.1 Επισκόπηση της χώρας.....	3
1.2 Πληθυσμός.....	3
2. Οικονομία	4
2.1 Δομή της οικονομίας.....	4
2.2 Εξωτερικό Εμπόριο	5
2.3 Διμερές Εμπόριο Ελλάδας- Ανδόρρας.....	6
2.4 Αγορά Εργασίας- Επιχειρήσεις.....	9
2.5 Δημόσιος Τομέας.....	10
2.6 Αγροτικός τομέας.....	11
2.7 Βιομηχανία	11
2.8 Υπηρεσίες	11
2.9 Τουρισμός	12
2.10 Εμπόριο.....	12
2.11 Χρηματοπιστωτικός τομέας	12
3. Συμπεράσματα	13
4. Πηγές	14

1. Γενικά στοιχεία

1.1 Επισκόπηση της χώρας

Το Πριγκιπάτο της Ανδόρρας βρίσκεται στην περιοχή των Πυρηναίων, συνορεύει βορειανατολικά με την περιοχή Foix της Γαλλίας και νοτιοδυτικά με την Ισπανία, έχει έκταση 468 τ. χλμ. και πληθυσμό 76.177 κατοίκους, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του Πριγκιπάτου (2018). Πρωτεύουσα του Πριγκιπάτου είναι η Andorra la Vella.

Το συνολικό μήκος της χώρας είναι 40 χλμ. Αναφορικά με το πολιτικό-διοικητικό επίπεδο της χώρας, η Ανδόρρα χωρίζεται σε επτά Κοινότητες, οι οποίες είναι: Canillo, Encamp, Ordino, La Massana, Andorra la Vella, San Julián de Loria και Escaldes-Engordany. Επίσημη γλώσσα της χώρας είναι η Καταλανική, ενώ άλλες γλώσσες σε κοινή χρήση είναι η ισπανική και η γαλλική. Ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού είναι 1,85% για το 2018, με το ρυθμό γεννήσεων στις 7,86 γεννήσεις/1000 κατοίκους και θανάτων 4,32 θάνατοι/1000 κατοίκους πληθυσμού (εκτίμηση 2017).

Το Πριγκιπάτο της Ανδόρρας είναι αυτοτελές, το πολίτευμά του είναι Κοινοβουλευτική Δημοκρατία από το 1993, οπότε ψηφίστηκε μετά από δημοψήφισμα το νέο Σύνταγμα. Ωστόσο, το Πριγκιπάτο της Ανδόρρας τελεί υπό την προστασία του εκάστοτε Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας ενώ ταυτόχρονα, Αρχηγοί Κράτους και Πρίγκηπες είναι, από κοινού, ο εκάστοτε Πρόεδρος της Γαλλίας και ο επίσκοπος του Urgel της Ισπανίας. Το Κοινοβούλιο (Γενικό Συμβούλιο) αποτελείται από 28 μέλη, των οποίων η θητεία διαρκεί 4 έτη.

Η χώρα είναι μέλος του Ο.Η.Ε από το 1993 και του Συμβουλίου της Ευρώπης από το 1994. Επίσης είναι μέλος του ΟΑΣΕ και του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού. Οι προτεραιότητες της κυβέρνησης είναι η οικονομία και οι σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι τελευταίες αφορούν τη νομοθεσία για τις τραπεζικές καταθέσεις, καθώς και τις δασμολογικές ρυθμίσεις του διμερούς εμπορίου.

Στην Ανδόρρα, το οικονομικό έτος ορίζεται με έναρξη την 1^η Ιανουαρίου και λήξη την 31^η Δεκεμβρίου εκάστου έτους.

1.2 Πληθυσμός

Ο πληθυσμός της Ανδόρρας το 2018 ήταν 76.111 κάτοικοι, λιγότεροι από το ήμισυ και συγκεκριμένα 37.144, είναι οι Ανδορρανοί. Οι υπόλοιποι προέρχονται κυρίως από την Ισπανία (25%), την Πορτογαλία (12%) και τη Γαλλία (4%). Για ένα μικρό διάστημα τεσσάρων χρόνων, στα μέσα της δεκαετίας του 1990, η μετανάστευση σταμάτησε και ξεκίνησε εκ νέου το 1998, όμως με βραδύτερο ρυθμό συγκριτικά με την προηγούμενη περίοδο μετανάστευσης. Η μεταναστευτική ροή σταμάτησε ξανά το 2009-2010, λόγω της διεθνούς οικονομικής κρίσης, η οποία επηρέασε και την Ανδόρρα. Από το 2014, τόσο το εγγεγραμμένο ποσοστό όσο και το εκτιμώμενο ποσοστό του πληθυσμού, ξεκίνησαν να καταγράφουν μία ανοδική τάση, η οποία είχε θετικές επιπτώσεις στο οικονομικό πλαίσιο.

Όσον αφορά το ποσοστό της γεννητικότητας, είναι χαμηλότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, ενώ και τα ποσοστά γάμου, είναι σχετικά χαμηλότερα σε σύγκριση με τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Το ποσοστό θνησιμότητας είναι πολύ χαμηλότερο από τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά ποσοστά, γεγονός που μπορεί να εξηγηθεί, σε μεγάλο βαθμό, από την επιλογή πολλών μεταναστών να επιστρέφουν στη χώρα προέλευσής τους μετά την συνταξιοδότησή τους. Ως εκ τούτου, οι αναλογίες νεανικού (έως 14 ετών) και μεγαλύτερου πληθυσμού (65 ετών και άνω) στη χώρα, είναι χαμηλότερες, συγκριτικά με τους αντίστοιχους ευρωπαϊκούς μέσους όρους. Ο μέσος όρος ηλικίας του πληθυσμού της χώρας είναι 40,3 έτη.

2. Οικονομία

2.1 Δομή της οικονομίας

Το Πριγκιπάτο της Ανδόρρας διαθέτει αναπτυγμένη οικονομία και ελεύθερη αγορά, με κατά κεφαλήν εισόδημα άνω του ευρωπαϊκού μέσου όρου και άνω του επιπέδου των γειτόνων της, την Ισπανία και τη Γαλλία. Συγκεκριμένα, το ΑΕΠ της χώρας το 2018 ανήλθε σε 2,74 δις ευρώ, αύξηση της τάξεως του 2,54% σε σύγκριση με το 2017. Αντίστοιχα, το πραγματικό ΑΕΠ της χώρας αυξήθηκε κατά 1,63% και ανήλθε στα 2 δις ευρώ. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ υπολογίζεται στα 35.995 ευρώ, σύμφωνα με τη στατιστική αρχή της χώρας.

Το μεγαλύτερο μερίδιο στη συμβολή του ΑΕΠ έχουν οι υπηρεσίες, οι οποίες αναλογούν στο 80% αυτού ενώ τη μεγαλύτερη συμβολή έχουν οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες (19,64%). Μεγάλη συμβολή έχει επίσης και το εμπόριο και η επισκευή οχημάτων (16,34%) ενώ έπειτα ακολουθούν οι δημόσιες υπηρεσίες (13,85%). Ο τομέας του τουρισμού αναλογεί στο 8,36% της εθνικής οικονομίας.

Ο κατασκευαστικός τομέας το 2018 αυξάνονταν με ρυθμό υψηλότερο του 5% ανά τρίμηνο. Παράλληλα μεγάλη αύξηση παρατηρήθηκε στον τομέα του τουρισμού, ο οποίος αυξήθηκε με ρυθμό της τάξεως του 3,5% το 2018.

Η Ανδόρρα είναι μέλος της τελωνειακής ένωσης της ΕΕ και αντιμετωπίζεται ως μέλος της ΕΕ για το εμπόριο μεταποιημένων αγαθών (χωρίς δασμούς) και ως μη μέλος για τα γεωργικά προϊόντα.

Η χώρα έχει αναπτύξει μία εξελιγμένη υποδομή που περιλαμβάνει ένα μοναδικό δίκτυο οπτικών ινών για ολόκληρη τη χώρα. Οι ελεύθερες αγορές για ορισμένα προϊόντα καθώς και τα θερινά και χειμερινά θέρετρα της χώρας προσελκύουν εκατομμύρια επισκέπτες ετησίως. Το νόμισμα της χώρας είναι το ευρώ και υπόκειται ουσιαστικά στη νομισματική πολιτική της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Το συγκριτικό πλεονέκτημα της Ανδόρρας ως φορολογικός παράδεισος διαβρώθηκε όταν άνοιξαν τα σύνορα προς τις γειτονικές χώρες, Γαλλία και Ισπανία και η κυβέρνηση μείωσε τους νόμους περί τραπεζικού απορρήτου υπό την πίεση της ΕΕ και του ΟΟΣΑ.

Η γεωργική παραγωγή είναι περιορισμένη - μόνο το 5% της γης είναι αρόσιμη - και τα περισσότερα τρόφιμα πρέπει να εισαχθούν, καθιστώντας με αυτόν τον τρόπο την οικονομία ευάλωτη στις μεταβολές των τιμών των καυσίμων και των τροφίμων. Το κύριο ζωικό κεφάλαιο είναι τα πρόβατα ενώ συνολικά ο πρωτογενής τομέας αναλογεί στο 0,54% του ΑΕΠ.

Η οικονομία της Ανδόρρας επηρεάστηκε τα τελευταία χρόνια από τις διάφορες σημαντικές συμφωνίες που υπογράφηκαν με αρκετές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως επίσης και από σημαντικές διεθνείς συμφωνίες οργανισμών, όπως με τον ΟΟΣΑ. Προς το παρόν, η Ανδόρρα και η Ευρωπαϊκή Ένωση διεξάγουν συνομιλίες για τη μεγαλύτερη συμμετοχή στην εγχώρια αγορά της ΕΕ. Επίσης, η χώρα φιλοδοξεί να γίνει μέλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ). Η συμμετοχή της στο ΔΝΤ θα δώσει μεγαλύτερη σταθερότητα και αξιοπιστία στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ανδόρρας, δεδομένου ότι θα υπάρχει και η δυνατότητα δανεισμού, αν χρειαστεί.

Για την παροχή κινήτρων για ανάπτυξη και διαφοροποίηση στην οικονομία, η κυβέρνηση της Ανδόρρας άρχισε τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις το 2006. Το Κοινοβούλιο ενέκρινε τρεις νόμους που συμπληρώνουν την πρώτη φάση οικονομικής διαφάνειας: στις επιχειρήσεις (Οκτώβριος 2007) και στις ξένες επενδύσεις (Απρίλιος 2008 και Ιούνιος 2012). Από το 2011 έως το 2015, το Κοινοβούλιο ενέκρινε επίσης άμεσους φόρους υπό τη μορφή φόρων επί των εταιρειών, επί των ατομικών εισοδημάτων κατοίκων και μη κατοίκων, καθώς και επί των κερδών κεφαλαίου, των αποταμιεύσεων και των οικονομικών δραστηριοτήτων. Οι κανονισμοί αυτοί αποσκοπούν στη δημιουργία ενός διαφανούς, σύγχρονου και διεθνώς συγκρίσιμου ρυθμιστικού πλαισίου, προκειμένου να προσελκύσουν ξένες επενδύσεις και επιχειρήσεις που προσφέρουν υψηλότερη προστιθέμενη αξία.

Η διαδικασία της διεθνούς εναρμόνισης της χώρας οδηγεί σε ένα νέο κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο, στο οποίο οι ξένες επενδύσεις και η διεθνοποίηση των επιχειρήσεων της Ανδόρρας θα αποτελέσουν τους νέους πυλώνες για την οικονομία. Ο νέος νόμος περί ξένων επενδύσεων που τέθηκε σε ισχύ το 2012 και οι συμφωνίες που υπεγράφησαν πρόσφατα με τα κράτη της ΕΕ για φορολογικά ζητήματα, επιβεβαιώνουν τη συνεχή πρόοδο της Ανδόρρας προς τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού χώρου με πολλές ευκαιρίες, τόσο για επενδύσεις όσο και για οικονομική ανάπτυξη. Η ACTUA είναι ο οργανισμός προώθησης επενδύσεων της Ανδόρρας για κάθε ξένο που επιθυμεί να ασκήσει επιχειρηματικές δραστηριότητες σε αυτήν.

2.2 Εξωτερικό Εμπόριο

Το 2018, η Ανδόρρα εξήγαγε προϊόντα αξίας 112 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων το 56,48% προορίστηκε για την Ισπανία. Δεύτερος μεγαλύτερος εισαγωγέας προϊόντων από την Ανδόρρα είναι η άλλη γειτονική της χώρα, η Γαλλία, όπου και απορρόφησαν το 16,82% του συνόλου των εξαγωγών του Πριγκιπάτου της Ανδόρρας. Στις αρχές της δεκαετίας του '90, οι δύο αυτές χώρες είχαν παρόμοιο μερίδιο των εξωτερικών εμπορικών ροών της Ανδόρρας, αλλά τα τελευταία χρόνια οι εμπορικές σχέσεις με την Ισπανία εμφανίστηκαν πιο δυναμικές από εκείνες της Γαλλίας, ανατρέποντας την ισορροπία υπέρ της Ισπανίας.

Οι κορυφαίες εξαγωγές της Ανδόρρας είναι τα διάφορα μηχανήματα (25,2%), οχήματα (17,41%) καθώς και ιατρικός εξοπλισμός, όπως οπτικά όργανα και όργανα μέτρησης πίεσης (10,35%).

Εξαγωγές κατά το έτος 2018		
Χώρα προέλευσης	Αξία (σε ευρώ)	Ποσοστό επί του συνόλου
Ισπανία	63.397.989,68	56,48%
Γαλλία	18.877.983,36	16,82%
Νορβηγία	4.083.290,72	3,64%
Ελλάδα	71.313,44	0,01%

Το 2018 η Ανδόρρα εισήγαγε προϊόντα συνολικής αξίας 1,36 δις ευρώ. Ο μεγαλύτερος εισαγωγέας της χώρας είναι η Ισπανία από την οποία εισάγεται το 63,84% του συνόλου των εισαγωγών, ήτοι 873,73 εκ. ευρώ. Στη δεύτερη θέση είναι η Γαλλία από την οποία εισάγονται προϊόντα αξίας 178,87 εκ. ευρώ που αντιστοιχούν στο 13,07%.

Οι κορυφαίες εισαγωγές της είναι τα αυτοκίνητα (175 εκ. ευρώ), τα πετρελαιοειδή (114,8 εκ. ευρώ), τα αρώματα (105 εκ. ευρώ) και οι ηλεκτρικές μηχανές (88.5 εκ. ευρώ).

Εισαγωγές κατά το έτος 2018		
Χώρα προέλευσης	Αξία σε ευρώ	Ποσοστό επί του συνόλου
Ισπανία	873.730.544,8	63,84%
Γαλλία	178.872.636,7	13,07%
Κίνα	49.751.840,29	3,64%
Ιταλία	48.948.645,97	3,58%
Ελλάδα	232.314,56	0,02%

2.3 Διμερές Εμπόριο Ελλάδας- Ανδόρρας

Όπως φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα, οι εξαγωγές της Ελλάδας προς την Ανδόρρα κατά το έτος 2018 αυξήθηκαν σημαντικά, καθώς επεκτάθηκαν και σε νέους τομείς προϊόντων που έως τώρα δεν εξήγαγαν, όπως για παράδειγμα δεσφικά και βαφικά εκχυλίσματα, έπιπλα και παιχνίδια για παιδιά. Σε γενικές γραμμές, το κύριο μέρος των εξαγωγών στηρίζεται στα καπνά και στα φαρμακευτικά προϊόντα, τα οποία παρουσιάζουν ανοδική τάση από το 2016 έως το 2018. Το σύνολο των εξαγωγών για το έτος 2018 ανήλθε στα 243.855 ευρώ.

2ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2017		2018	
	Αξία	% στο σύνολο	Αξία	% στο σύνολο
[24] ΚΑΠΝΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΑ ΚΑΠΝΟΥ	79.890	38,87%	100.352	41,15%
[32] ΔΕΨΙΚΑ ΚΑΙ ΒΑΦΙΚΑ ΕΚΧΥΛΙΣΜΑΤΑ. ΤΑΝΝΙΝΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΤΟΥΣ. ΧΡΩΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΧΡΩΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ, ΧΡΩΜΑΤΑ ΕΠΙΧΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΒΕΡΝΙΚΙΑ. ΜΑΣΤΙΧΕΣ (ΣΤΟΚΟΙ). ΜΕΛΑΝΙΑ	-	-	75.524	30,97%
[30] ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	53.432	26,00%	36.553	14,99%
[62] ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	25.582	12,45%	16.187	6,64%
[84] ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΝΟΗΣΕΙΣ. ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	99.715	48,52%	11.218	4,60%
[94] ΕΠΙΠΛΑ, ΕΠΙΠΛΑ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΑ. ΕΙΔΗ ΚΛΙΝΟΣΤΡΩΜΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΦΩΤΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑ Ή ΔΕΝ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ. ΛΑΜΠΕΣ-ΡΕΚΛΑΜΕΣ, ΦΩΤΕΙΝΑ ΣΗΜΑΤΑ, ΦΩΤΕΙΝΕΣ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΕΙΔΗ. ΠΡΟΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	-	-	3.024	1,24%
[83] ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	-	-	529	0,22%
[90] ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΟΠΤΙΚΗΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ Ή ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ, ΜΕΤΡΗΣΗΣ, ΕΛΕΓΧΟΥ Ή ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ. ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗΣ. ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	320	0,01%	256	0,10%

[95] ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΝΗΛΙΚΕΣ, ΕΙΔΗ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗΣ Ή ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ. ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	-	-	81	0,03%
[33] ΑΙΘΕΡΙΑ ΕΛΑΙΑ ΚΑΙ ΡΗΤΙΝΟΕΙΔΗ. ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΑΡΩΜΑΤΟΠΟΙΙΑΣ Ή ΚΑΛΛΩΠΙΣΜΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ	-	-	67	0,03%
[64] ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ, ΓΚΕΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΟΓΑ ΕΙΔΗ. ΜΕΡΗ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΑΥΤΩΝ	-	-	64	0,03%

Αντίστοιχα, στον κατωτέρω πίνακα φαίνονται οι εισαγωγές της Ελλάδας από την Ανδόρρα κατά τα έτη 2017-2018. Παρατηρείται ότι και στον τομέα των εισαγωγών υπάρχει μεγαλύτερη κινητικότητα κατά το έτος 2018, με την άφιξη νέων προϊόντων στην Ελλάδα, όπως τα υφάσματα, τα πλεκτά και οι πυρηνικοί αντιδραστήρες. Μάλιστα, το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών για το 2018 στηρίζεται στα υφάσματα και στα είδη επίστρωσης, φτάνοντας κέρδη ύψους 25.025 ευρώ. Οι συνολικές εισαγωγές για το 2018 υπολογίζονται σε 54.229 ευρώ, ποσό πολύ μεγαλύτερο σε σχέση με τα προηγούμενα έτη.

2ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2017		2018	
	Αξία	% στο σύνολο	Αξία	% στο σύνολο
[58] ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΑ. ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΦΟΥΝΤΩΤΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΕΣ. ΔΑΝΤΕΛΕΣ. ΕΙΔΗ ΕΠΙΣΤΡΩΣΗΣ. ΕΙΔΗ ΤΑΙΝΙΟΠΛΕΚΤΙΚΗΣ. ΚΕΝΤΗΜΑΤΑ	-	-	25.025	10,26%
[73] ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	45	0,53%	9.379	3,85%
[95] ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΝΗΛΙΚΕΣ, ΕΙΔΗ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗΣ Ή ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ. ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	-	-	6.361	2,61%
[61] ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΠΛΕΚΤΑ	-	-	5.540	2,27%
[39] ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ	469	5,53%	2.605	1,07%
[94] ΕΠΙΠΛΑ, ΕΠΙΠΛΑ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΑ. ΕΙΔΗ ΚΛΙΝΟΣΤΡΩΜΝΗΣ ΚΑΙ	-	8,02%	2.506	1,03%

ΠΑΡΟΜΟΙΑ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΦΩΤΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑ Ή ΔΕΝ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ	680			
[84] ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΝΟΗΣΕΙΣ. ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	-	-	1.748	0,72%
[90] ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΟΠΤΙΚΗΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ Ή ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ, ΜΕΤΡΗΣΗΣ, ΕΛΕΓΧΟΥ Ή ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ. ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗΣ. ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	-	-	631	0,26%
[42] ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΔΕΡΜΑ. ΕΙΔΗ ΣΕΛΟΠΟΙΙΑΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΖΩΑ. ΕΙΔΗ ΤΑΞΙΔΙΟΥ, ΣΑΚΙΔΙΑ ΧΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΕΝΤΕΡΑ	7.281	85,8%	434	0,18%

2.4 Αγορά Εργασίας- Επιχειρήσεις

Ο υψηλός βαθμός των τριτογενών δραστηριοτήτων στην οικονομία και, κυρίως στον τομέα του τουρισμού, έχει ως αποτέλεσμα την ύπαρξη ευέλικτων συνθηκών απασχόλησης και εποχιακών θέσεων απασχόλησης. Το 2016 και 2017 άνοιξαν 29 και 27 ξενοδοχεία περισσότερα από όσα έκλεισαν, το 2018 λειτούργησαν 53 νέα ξενοδοχεία ενώ 45 σταμάτησαν τη λειτουργία τους, φτάνοντας συνολικά τη λειτουργία 1.037 ξενοδοχείων σε ολόκληρη τη χώρα. Συγκεκριμένα, μεταξύ Δεκεμβρίου και Απριλίου απασχολούνται περίπου 6.000 άτομα στον τομέα του τουρισμού ενώ αυτοί μειώνονται στους 4.500 τους υπόλοιπους μήνες.

Ο αριθμός των εργαζομένων στην Ανδόρρα, για το 2018, ήταν κατά μέσο όρο 38.848 εργαζόμενοι. Η ανεργία είναι εξαιρετικά χαμηλή στην Ανδόρρα και για το 2018 υπολογίζεται σε λιγότερο από 4%. Οι σημαντικότεροι τομείς δραστηριότητας είναι: οι υπηρεσίες (87,7%), ο κατασκευαστικός τομέας (11,9%) και η βιομηχανία (4,29%), ενώ ο πρωτογενής τομέας αντιπροσωπεύει μόλις το 0,5% των εργαζομένων. Σημαντικός είναι ο αριθμός των εργαζομένων στον τομέα του εμπορίου (23,4% του συνόλου των εργαζομένων), στις δραστηριότητες που σχετίζονται άμεσα με τον τουρισμό, όπως τα ξενοδοχεία και οι υπηρεσίες εστίασης (13,1%) και στις δραστηριότητες στον κοινωνικό τομέα (εκπαίδευση, υγεία και άλλες κοινωνικές υπηρεσίες), οι οποίες αντιπροσωπεύουν από κοινού το 10,4% του συνολικού αριθμού των εργαζομένων στην Ανδόρρα.

Στη χώρα λειτουργεί υπηρεσία εργασίας που αποτελεί μία δωρεάν δημόσια υπηρεσία. Σκοπός της είναι η προώθηση και η πραγματοποίηση της εργασιακής διαμεσολάβησης, στο πλαίσιο της ποιοτικής αλλά και ποσοτικής αντιστοίχισης της προσφοράς και της ζήτησης που αποστέλλεται στην υπηρεσία και η παροχή στην κυβέρνηση επαρκών πληροφοριών σχετικά με θέματα προσφοράς και ζήτησης εργασίας, ώστε να είναι σε θέση να εκπληρώνει τα καθήκοντά της και να πραγματοποιεί τους στόχους που θέτει στα ζητήματα απασχόλησης και κοινωνικής ένταξης.

Η κυβέρνηση ορίζει τον κατώτατο μισθό κάθε χρόνο. Για τη διαμόρφωσή του, η συνήθης πολιτική που ακολουθείται είναι να λαμβάνεται υπόψη ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή του προηγούμενου έτους. Το τελευταίο τρίμηνο του 2018, ο κατώτατος μισθός ορίστηκε στα 1.017,47 ευρώ μηνιαίως. Ο μέσος μισθός όμως διαμορφώθηκε κοντά στα 2.100 ευρώ μηνιαίως, ενώ το Δεκέμβριο του ίδιου έτους, ο μέσος μισθός έφθασε τα 2.600 ευρώ ανά μήνα.

Στο Πριγκιπάτο της Ανδόρρας, το 2018 λειτουργούσαν 9.170 επιχειρήσεις, το μεγαλύτερο ποσοστό των οποίων (31,74%) αφορούσε την πώληση και επισκευή αυτοκινήτων και επιχειρήσεις σχετικά με αγορά ακινήτων (26,14%). Μεγάλο ποσοστό επίσης καταλαμβάνουν τα ξενοδοχεία (11,31%) και οι κατασκευές (8,82%).

2.5 Δημόσιος Τομέας

Ο δημόσιος τομέας της Ανδόρρας αποτελείται από την κεντρική κυβέρνηση, επτά τοπικές κυβερνήσεις (καθεμία για τις επτά ενορίες στις οποίες χωρίζεται η χώρα), το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης της Ανδόρρας (CASS), τους ημιδημόσιους οργανισμούς, τους οργανισμούς δημοσίου δικαίου και τους δημόσιους επενδυτές της κυβέρνησης.

Η κύρια πηγή κρατικών εσόδων είναι ο έμμεσος φόρος, ο οποίος αντιπροσωπεύει το 66,3% του συνόλου των μη χρηματοοικονομικών εσόδων. Τα έσοδα από τον άμεσο φόρο αυξήθηκαν σημαντικά τα τελευταία χρόνια, ως αποτέλεσμα των νέων μορφών φόρου που άρχισαν να εφαρμόζονται το 2012. Έτσι, το ποσοστό αυτό για το 2016 αυξήθηκε στο 18,9% των συνολικών μη χρηματοοικονομικών εσόδων. Η φορολογία όμως του Πριγκιπάτου της Ανδόρρας είναι ιδιαίτερα χαμηλή, ενώ θεωρείται και φορολογικός παράδεισος. Συγκεκριμένα, ο ΦΠΑ είναι στο 4,5% ενώ για ορισμένα αγαθά σχετικά με την υγεία, τη διατροφή και την εκπαίδευση, είναι στο 1%. Παράλληλα, ο φόρος φυσικών προσώπων είναι στο 10%, ενώ τηρείται το αφορολόγητο για εισοδήματα έως 24.000 ευρώ.

Όσον αφορά στις δαπάνες, η κυβέρνηση δαπανά περίπου 88% των μη χρηματοπιστωτικών περιουσιακών στοιχείων στις τρέχουσες δαπάνες (προσωπικό, κατανάλωση αγαθών, υπηρεσίες, μεταφορές κ.λπ.). Τα υπόλοιπα δαπανώνται για πραγματικές επενδύσεις (10,7%) και κεφαλαιακές μεταβιβάσεις (1,4%).

2.6 Αγροτικός τομέας

Η γεωργία βασίζεται κυρίως στην παραγωγή καπνού και στην εκτροφή ζώων, τα οποία αποτελούν δύο βασικά στοιχεία για τη διαφύλαξη του οικοσυστήματος και του τοπίου της Ανδόρρας και αποτελούν ένα από τα στοιχεία που ελκύουν τους τουρίστες, προσφέροντας με αυτόν τον τρόπο, ισχυρή στήριξη στον τομέα των υπηρεσιών.

Τα τελευταία χρόνια, παρατηρήθηκε μία σειρά πρωτοβουλιών από τον ιδιωτικό τομέα, με τη στήριξη του δημόσιου, για τη διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων και την εισαγωγή νέων καλλιεργειών, με στόχο τη βελτιστοποίηση της απόδοσης της γης. Στην Ανδόρρα, σε δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα, συγκαταλέγονται μόλις 49 επιχειρήσεις, στις οποίες απασχολούνται 164 εργαζόμενοι, αντιπροσωπεύοντας μόλις το 0,53% του συνόλου των επιχειρήσεων και το 0,55% του συνόλου των εργαζομένων.

2.7 Βιομηχανία

Ο βιομηχανικός τομέας αποτελεί ένα μικρό μέρος της οικονομίας της Ανδόρρας. Περιλαμβάνει μόλις το 4,3% των επιχειρήσεων της χώρας και σε αυτόν απασχολούνται το 4,1% των συνολικών εργαζομένων ενώ συνεισφέρει σε ποσοστό 4% στο ΑΕΠ.

Από τις 400 βιομηχανικές επιχειρήσεις της Ανδόρρας, υπάρχει μία βιομηχανία εξόρυξης και έξι μονάδες παραγωγής και διανομής ηλεκτρισμού, φυσικού αερίου και νερού, ενώ οι υπόλοιπες είναι βιομηχανίες μεταποίησης. Μεγαλύτερη δραστηριότητα υπάρχει στις βιομηχανίες καπνού, οι οποίες απασχολούν το 14,8% του συνόλου των εργαζομένων στον βιομηχανικό τομέα και οι βιομηχανίες τροφίμων και ποτών, οι οποίες απασχολούν το 14,6% του συνόλου των εργαζομένων στον ίδιο τομέα.

2.8 Υπηρεσίες

Η γεωγραφία και το κλίμα της Ανδόρρας, σε συνδυασμό με την έλλειψη πρώτων υλών και ενεργειακών πόρων, έδωσε ώθηση στην ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα δραστηριοτήτων. Οι υπηρεσίες αποτελούν τον σημαντικότερο τομέα της οικονομίας της χώρας, που καλύπτει το 85,4% του συνόλου των επιχειρήσεων και το 87,4% του συνόλου των εργαζομένων. Οι σημαντικότερες δραστηριότητες του τομέα είναι το εμπόριο, με 27,4% των εργαζομένων και το 28,6% των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών, τα ξενοδοχεία και η τροφοδοσία που καλύπτουν το 14,7% και 12,4% αντίστοιχα. Άλλη τριτογενής δραστηριότητα, με σημαντικό μερίδιο στη συνολική απασχόληση στον κλάδο, είναι η δημόσια διοίκηση (13,5%). Επίσης, η επιχειρηματική διάρθρωση του τομέα των υπηρεσιών χαρακτηρίζεται από την υπεροχή των μικρών επιχειρήσεων. Το 81,2% των επιχειρήσεων έχει πέντε ή λιγότερους εργαζόμενους και μόνο το 3,6% απασχολεί περισσότερους από 25 εργαζόμενους.

2.9 Τουρισμός

Ο τουρισμός αποτελεί κύρια πηγή εσόδων του Πριγκιπάτου. Υπάρχει ένα ευρύ φάσμα τουρισμού, το οποίο ειδικεύεται στις χειμερινές δραστηριότητες, λόγω του ορεινού εδάφους, ενώ υπάρχουν σημαντικές εισροές τουριστών και τις άλλες εποχές. Η μεγαλύτερη επισκεψιμότητα παρατηρείται τους μήνες μεταξύ Δεκεμβρίου και Απριλίου, όπου κατά μέσο όρο το 43% των τουριστών επισκέφτηκαν τη χώρα το 2018 για χειμερινές δραστηριότητες. Το ποσοστό αυτό τους επόμενους μήνες είναι αρκετά χαμηλό λόγω των καιρικών συνθηκών, οι οποίες δεν ευνοούν παρόμοιες δραστηριότητες. Επιπλέον, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους σημαντικό ποσοστό τουριστών επισκέφθηκε την Ανδόρρα για να έρθει σε επαφή με τη φύση, τα βουνά και τις λίμνες (το Σεπτέμβριο 2018 το ποσοστό αυτό έφτασε το 51,2%). Άλλοι λόγοι που επισκέφτηκε κανείς την Ανδόρρα ήταν για πολιτιστική αναψυχή και για να επισκεφθεί φίλους-κατοίκους της χώρας.

Το 2018, συνολικά 8.152.148 επισκέπτες επισκέφθηκαν την Ανδόρρα, ενώ το 2017 υπολογίστηκαν σε 8.025.265 τουρίστες, (αύξηση κατά 1,6%). Το 64,9% επισκέφθηκαν αυθημερόν τη χώρα και δεν διανυκτέρευσαν σε αυτή, ενώ το υπόλοιπο 35,1% έμειναν τουλάχιστον ένα βράδυ, επομένως η επίσημη στατιστική αρχή του Πριγκιπάτου της Ανδόρρας υπολογίζει τους τουρίστες στα 3.042.370 για το 2018.

2.10 Εμπόριο

Η Ανδόρρα είναι γνωστή για την αγορά της, χάρη στα περίπου 1.400 καταστήματα που υπάρχουν σε αυτήν, στην ποιότητα των προϊόντων της και στις ανταγωνιστικές τιμές. Ακόμη, υπάρχει ευέλικτο ωράριο λειτουργίας και ευρύ φάσμα προϊόντων και υπηρεσιών. Τα περισσότερα καταστήματα βρίσκονται στην πρωτεύουσα Ανδόρρα λα Βέγια και στα σύνορα. Οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να κάνουν τις αγορές τους, χωρίς να καταβάλλουν φόρους ή δασμούς στο τελωνείο, εφόσον τα προϊόντα προορίζονται για προσωπική χρήση.

Το εμπόριο αποτελεί τη δραστηριότητα που συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό εργαζομένων στον τομέα των υπηρεσιών, απασχολώντας το 24,9% του συνόλου των εργαζομένων στη χώρα. Αντίστοιχα, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα του εμπορίου αντιπροσωπεύουν το 24,4% των συνολικών επιχειρήσεων της χώρας.

2.11 Χρηματοπιστωτικός τομέας

Ο χρηματοπιστωτικός τομέας της Ανδόρρας είναι ένας από τους κύριους πυλώνες της οικονομίας της. Ο συγκεκριμένος τομέας διαθέτει συνολικά 15 τραπεζικούς ομίλους, 3 χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς που διαχειρίζονται επενδυτικά προγράμματα, 5 χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς που διαχειρίζονται περιουσιακά στοιχεία και 5 κύριες ασφαλιστικές εταιρείες. Τα τελευταία χρόνια, το χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ανδόρρας προχώρησε σε σταθερές ρυθμιστικές αλλαγές που συμβαδίζουν με το διεθνές πλαίσιο, όπως η εφαρμογή των κανονισμών που αφορούν τη διαφάνεια, μέτρα για διεθνή αμοιβαία δικαστική συνδρομή σε ποινικές υποθέσεις, την

καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, καθώς και τη νομοθεσία στο πλαίσιο της Νομισματικής Συμφωνίας σε θέματα τραπεζικής και χρηματοοικονομικής ρύθμισης.

Αριθμός χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων ανά τομέα δραστηριοτήτων	2014	2015	2016	2017	2018
Δραστηριότητες τραπεζικών οργανισμών	11	11	13	15	15
Δραστηριότητες πιστωτικών φορέων που δεν είναι τραπεζικά ιδρύματα	42	42	41	40	40
Δραστηριότητες οργανισμών χρηματοπιστωτικών επενδύσεων	2	2	2	2	3
Δραστηριότητες φορέων διαφοροποιημένων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών	18	18	16	15	15
Δραστηριότητες αντιπροσωπειών και ασφαλιστικών εταιρειών	4	4	5	6	5
Δραστηριότητες ασφαλιστικών μεσολαβητών	42	39	38	39	39
Βοηθητικές δραστηριότητες ασφάλισης	46	49	54	58	58
Σύνολο	166	168	172	178	178

Η προσαρμογή του τομέα στους ευρωπαϊκούς τραπεζικούς κανονισμούς, η ανάπτυξη των προτύπων φορολογικής διαφάνειας στα πλαίσια του ΟΟΣΑ και η ενοποίηση του νέου ανδορρανού φορολογικού πλαισίου, θα επιτρέψει στην χρηματοπιστωτική αγορά της Ανδόρρας να ανταγωνιστεί με άλλες παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές αγορές.

3. Συμπεράσματα

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Ανδόρρα διαθέτει αναπτυγμένη οικονομία και ελεύθερη αγορά, με κατά κεφαλήν εισόδημα άνω του ευρωπαϊκού μέσου όρου και άνω του επιπέδου των γειτόνων της (Ισπανία – Γαλλία). Το μερίδιό της στις παγκόσμιες εξαγωγές είναι μεγαλύτερο από αυτό που θα αναμενόταν από το μέγεθος της οικονομίας εξαγωγής και από το μέγεθος της παγκόσμιας αγοράς ενός προϊόντος.

Το μεγαλύτερο μέρος του ΑΕΠ της χώρας στηρίζεται στον τουρισμό, ο οποίος αποτελεί και την κύρια πηγή εσόδων της Ανδόρρας. Ταυτόχρονα, ιδιαίτερης οικονομικής σημασίας είναι ο χρηματοπιστωτικός τομέας και το εμπόριο.

Μολονότι η Ελλάδα δεν είναι κύρια εξαγωγική χώρα προς την Ανδόρρα, παρατηρείται ότι τα τελευταία χρόνια οι εν λόγω εξαγωγές αυξάνονται και καταλαμβάνουν σημαντικό μερίδιο κερδών, αν λάβει κανείς υπόψη το μέγεθος των δύο εμπορικών εταίρων.

4. Πηγές

1. <http://www.estadistica.ad/>
2. www.govern.adwww.mae.ad
3. <https://atlas.media.mit.edu/en/>
4. <https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/and/>
5. <https://knoema.com/>
6. <https://www.indexmundi.com>
7. <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/an.html>
8. <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFC02/>

*Αλια Ν. Παπαναστασίου
Σύμβουλος Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Α΄
Επικεφαλής Γραφείου ΟΕΥ Μαδρίτης*